Eduskunnan ympäristövaliokunta

Hanna Dhalmann
Asunto-ohjelmapäällikkö

25.10.2022

Kirjallinen asiantuntijalausunto

HE129/2022

Asiantuntijalausunto koskien hallituksen esitystä laiksi asumisneuvonnan tuesta kunnille vuosina 2023–2027

Asumisneuvonnan järjestäminen ja vaikuttavuus Helsingissä

Helsingin kaupunginhallitus on todennut asumisneuvonnan lakisääteistämistä ja asumisneuvonnan tukea koskevissa lausunnoissaan, että Helsingissä asumisneuvonta on osa sosiaali- ja terveystoimialan aikuissosiaalityötä. Perusteluina tähän ovat pääsy asiakastietojärjestelmiin, toimivat viranomaisyhteistyöprosessit ja yhteistyö Helsingin kaupungin asuntojen (Heka) kanssa sekä ammatillinen erityisosaaminen. Toiminnassa noudatetaan sosiaalihuoltolakia liittyen neuvontaan ja ohjaukseen myös ennen varsinaisen asiakkuuden alkamista. Tahtotilana on ollut tehostaa asumisen toimijoiden ja sosiaalipalvelujen yhteistyötä, ja asumisneuvontapalvelussa on systemaattisesti kehitetty yhteistyöprosesseja etenkin vuokranantajien, viranomaisverkoston ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Helsingin asumisneuvonta on myös alusta asti ollut kehittämässä koko asumisneuvontatyön kehittymistä Suomessa.

Helsingin sosiaali- ja terveystoimen asumisneuvonta on osoittanut tehokkuutensa. Vuonna 2021 Helsingin asumisneuvojat tekivät 3 489 häätöjä ehkäisevää interventiota, ja järjestivät asiakkaille 293 asuntoa. Asumisneuvonnan ja Hekan yhteistyön aikana häätöjen määrä Hekalla on vähentynyt 48 %. Asumisneuvonnan tiimissä on 15 asumisneuvojaa. Lisäksi asumisneuvonnan tiimiin kuuluu psykiatrinen sairaanhoitaja, jonka työ liittyy arviointiin ja palveluohjaukseen päihde- ja mielenterveyspalveluihin. Tiimissä on käytössä myös talous- ja velkaneuvoja-työpari ja chat-palvelut asiakkaille. Neuvonta on asiakkaille maksutonta.

Asumisneuvonnassa oli 12/2020–9/2022 välisenä aikana myös STM:n osittaisrahoittama asunnottomuutta vähentävien sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämishanke. Hankkeessa implementoitiin uusia toimintamalleja liittyen matalan kynnyksen neuvontapalveluihin erityisesti digi- ja kielitaidottomien asiakkaiden kohdalla. Lisäksi laajennettiin yhteistyötä yksityisten vuokranantajien kanssa ja kehitettiin Kela-yhteistyötä sekä kolmannen sektorin kanssa tehtävää yhteistyötä. Hankkeessa oli mahdollista parantaa asumisneuvonnan saatavuutta ja tarjota asumisneuvontaa kaikille helsinkiläisille asiakkaan asunnon hallintomuodosta riippumatta.

Neuvontapisteessä löydettiin ratkaisu lähes puolelle asiakkaista, mikä vähensi sote-palveluissa ilmenevää häiriökysyntää ja vähensi korjaavien palvelujen tarvetta sekä asiakkaiden siirtelyä palvelusta toiseen. Hankkeen aikana autettiin 2 335 asiakasta ja asiakaskontakteja oli 4 342 kappaletta. Chat-neuvontaa sai 513 asiakasta. Asuntoja saatiin asunnottomuusuhkatilanteissa oleville asiakkaille yhteensä 220 kappaletta. Näistä asunnottomia oli 59. Hankkeen kokeilut on tarkoitus vakiinnuttaa ja juurruttaa asumisneuvontaan vuonna 2023, mikäli rahoitus tähän järjestyy.

25.10.2022 HE129/2022

Asumisneuvonnan tarve ja tulevaisuus Helsingissä

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen tavoitteena on poistaa asunnottomuus Suomesta kahdessa vaalikaudessa. Helsingin toimet tässä ovat merkittäviä, sillä Helsingin osuus koko Suomen asunnottomista on noin kolmannes. Myös Helsingin kaupunkistrategian 2021–2025 tavoitteena on asunnottomuuden poistaminen vuoteen 2025 mennessä. Asunnottomuuden ennaltaehkäisy on kustannustehokkainta asunnottomuuden vähentämistyötä. Jotta tavoitteeseen asunnottomuuden poistamisesta päästään, on tehtävä selviä panostuksia myös asunnottomuutta ennaltaehkäiseviin palveluihin.

Asumisneuvonnan tukea koskevan lain yhtenä tavoitteena on asumisneuvonnan laajentaminen niin, että sitä on saatavilla asunnon hallintamuodosta riippumatta. Tämä olisikin ensiarvoisen tärkeää Helsingissä, jossa häädöt kasvoivat vuonna 2021 edelliseen vuoteen verrattuna, ja häädöt ovat suurelta osin (yli 70 % vuonna 2020 ja 77 % vuonna 2021) institutionaalisten/yksityisten vuokranantajien toimittamia.

Toinen tärkeä asumisneuvonnan tarpeeseen vaikuttava tekijä Helsingissä on vieraskielisen väestön suuri ja tulevaisuudessa kasvava osuus. Kotoutumisen onnistumiseksi on ratkaisevaa, että vieraskielisillä ja vähäiset digitaidot omaavilla tai kielitaidottomilla on saatavana oikea-aikaista ja matalan kynnyksen asumisneuvontapalvelua asumisen ongelmissa. Asumisneuvonnan hankkeen neuvontapisteessä asioineista noin 90 % oli vieraskielisiä 42 eri kieliryhmästä. Hankkeen havainnot todentavat asumisneuvonnan palvelutarpeen ja sen, että palvelujärjestelmässä on edelleen paljon ihmisiä, jotka eivät saa tarvitsemaansa palvelua tai putoavat palveluista asumisen haasteista johtuen. Keskitetyllä asumisneuvontapalvelulla voidaan tehokkaasti ja ammatillisesti ehkäistä asunnottomuutta. Toinen merkittävästi kasvava ja asumisneuvontapalveluista hyötyvä ryhmä ovat ikääntyneet.

Asumisneuvonnan resurssit eivät ole nykyisin riittäneet kaupunkitasoisen palvelun tuottamisen tarpeeseen nähden ja tähän on myös Helsingin tarkastuslautakunta ottanut kantaa toimintakertomuksessaan vuonna 2017. Helsinkiläiset ovat asumisneuvontapalvelun suhteen eriarvoisessa asemassa, ja resurssien lisäämiselle kyseiseen palveluun on suuri tarve.

Helsingin kaupungilla asumisneuvonta on kiinteä osa aikuissosiaalityötä ja tämän vuoksi osa sosiaalipalveluita. Tämä on nähty tarkoituksenmukaiseksi toimintamalliksi myös jatkossa. Asumisneuvonnan rahoituksen tulisi kohdistua sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäjille eli Helsingin kaupungille ja hyvinvointialueille. Rahoituksen tulisi olla erillisrahoitusta, ei osa valtion yleiskatteellista rahoitusta. Mikäli avustus kohdistetaan kunnille eikä siinä huomioida olemassa olevien asumisneuvontapalvelujen rahoittamista, voi osana sosiaali- ja terveyspalveluita tuotettu asumisneuvontapalvelu heiketä, mikä on vastoin lakiesityksen tavoitteita. Lakiesityksen perustelujen kohdassa 4.2.1.1 viitataan paikalliseen, vakiintuneeseen rahoituspohjaan. Tämä rahoituspohja on kuitenkin nyt muutoksessa.

Onkin eriarvoisen tärkeää, että valtionavustus kohdistuu sekä olemassa olevaan että uuteen, laajentuvaan asumisneuvontapalveluun. Myös avustusmäärärahojen riittävyys nykypalvelujen turvaamiseksi ja laajentamiseksi tulee varmistaa, ja avustuksen valtakunnallisessa kohdistamisessa tulee huomioida toiminnan vaikuttavuus ja tarve asunnottomuuden vähentämisen tavoitetta silmällä pitäen.

Helsinki pitääkin hyvänä, että lakiluonnoksessa on todettu, että ”valtionapuviranomainen voisi ottaa huomioon muitakin avustuksen tarpeeseen vaikuttavia seikkoja tämän lain tarkoituksen ja valtionavustuslain yleissäännösten puitteissa.” Valtion asuntopoliittisissa

toimissa olisi tärkeää mahdollistaa kuntien yksilöllisempi tarkastelu, sillä Helsingin toimintaympäristö on erityinen huomioiden asunnottomuuden ennaltaehkäisyn tavoitteet. Helsinki kannattaa myös esitysluonnoksen kirjausta avustuksen kohdentamisesta: ”huomioon olisi otettava asunnottomuus- ja häätötilanne avustusta hakevassa kunnassa”.

Asumisneuvonnan kehittämistyö vaatii riittävää ajallista jatkumoa, jotta palveluista ja niiden tuloksellisuudesta saadaan kerättyä riittävästi tietoa palvelujen kehittämistä varten. Esitetty määräaikainen laki ei vielä turvaa asumisneuvontaa pitkällä aikavälillä, vaikka se varmistaa asumisneuvonnan kehittämistyön ainakin seuraaviksi viideksi vuodeksi ja sote-uudistuksen tuoman merkittävän toimintaympäristömuutoksen aikana. Pitkän aikavälin tavoitteena tuleekin olla asumisneuvontapalvelun lakisääteistäminen toiminnan vakiinnuttamiseksi, niin että siihen kohdistetaan valtion erillisrahoitusta, joka kattaa toiminnan todelliset kustannukset.

Helsingissä asumisneuvontapalveluille on suuri tarve ja tämä näkyy vuosittain kasvaneissa asiakasmäärissä ja kerätyissä seurantatiedoissa. Nykyisissä asumisneuvontapalveluissa on erittäin toimiva yhteistyö Hekan kanssa ja tätä kehitetään edelleen. Erityisesti olisi kuitenkin tarvetta lisätä yhteistyötä yksityisiin vuokranantajiin. Riittävän asumisneuvontapalvelun ja sen rahoituspohjan pysyvyyden varmistaminen mahdollistaisi Helsingin kaupungin kaikkien asukkaiden ja erityisryhmien tarpeisiin vastaavien palvelujen kehittämisen muuttuvassa toimintaympäristössä.